

"Ulema-i ilm-i kelâm, esbabı, nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhaliyetiyle kesip, sonra Vâcibü'l-Vücudun vücudunu onunla ispat ediyorlar..." cümlesini yorumlar mısınız?

Devir: Mümkün bir şeyin, mümkün olan başka bir şeyi varlık alanına çıkarması demektir ki, bu da batıldır. Yani mümkün mümkünü yaratamaz. Zira kendisi yaratılmaya muhtaç bir vaziyettedir.

Buna şöyle bir temsil ile işaret edelim:

A okuluna kayıt yaptıracaksın ve müracaat ettin. A okulu dedi ki kayıt şartımız, B okuluna kayıt belgesidir. Sen hemen B okuluna gittin. Onlar da dedi ki; kayıt şartımız A okuluna kayıt olmanızdır. Böyle bir durumda senin, her iki okula da kayıt olman ebediyen imkansız hale gelir. İşte **devir**, yani; **kısır döngü** denilen şey budur.

Şimdi varlık sahasına çıkmamış bir mümkün, nasıl olur da başka bir mümkünün varlık sahasına çıkmasına sebep olabilir. Önce kendisi, bir varlığa kavuşsun, sonra başka mümkününe illet ve sebep olsun.

Buradan açıkça anlaşılır ki: Mümkün, mümkününe asla ve kata sebep olup yaratıcılık yapamaz. Demek sebeplerin ile nihaye yani sonsuza dek birbirlerini icat edip yaratmaları imkansızdır. Öyle ise şu kainatın yaratılması sebep zincirinden ve mahlukat cinsinden münezzeh olan vacip bir Zatın varlığına dayanmak zorundadır. İşte devir ve teselsülün imkansızlığı delili bu mahiyettedir.

Ali'yi Veli, Veli'yi Ali yarattı demek, devir mantıksızlığının tipik ve somut bir örneğidir. Ali'nin Veli'yi yaratabilmesi için Veli'nin Ali'yi yaratması gerekir ki, Veli zaten ortada yok. Öyle ise Ali'nin Veli'yi, Veli'nin de Ali'yi yaratması imkan dahilinde değildir.